

הבמה לספרות ולאמנות

לשירתו של דוד פוגל

מאת י. זמורה

דוד פוגל הוא משורר, בעל יחוד, בעל מקוריות, וכמעט שהצבעו עליו כעל משוררילמופת. עכשיו קמו משוררים ממש המעריצים את הו, משבחים ימהללים, ואומרים אם בפירוש ואם ברמז: כזה ראה וי קדש!

אמרנו מראש, כי אנו נבוכים. ואינם מבוכה היא בנה שכן אינו יכולי לשלול בפה מלא, אף עלינו שהראינו בעליו על מגרעות ועל הסרונות. מאידך גיסא, אינו יכולים גם לומר שבח בפה מלא, אם כי דומה עלינו שאין האיש משולל לגמרי איזה יחוד של שירי רה כלשונו.

בין שירי דוד פוגל מהלכת עצי בוח גדולה; אבל מאימתי עצבות סתמית, שאינך יכול לקבוע מה מהותה ומה מקורה בדיוק, שיר זה היא? בין שירי דוד פוגל מהלך כים עזובה, יתמות, יאוש ואכזריות, אבל בשום אופן אינו מצוי ליהם לפענה את הדברים ולצדף דיוקן של האיש, דיוקן-הרוח או דיוקן-הנפש, אינו יודעים מה השיר קפתי-עולמו, אין ראה את העולם ומה דמות קבע לו, ואין אנו יודעים מהי זו רגישת-עולמו, שכן אינו יכולים לשוות דמות כלשהי גם להרגשה זו; אנו רואים רק טשטוש, ערפל, מבוכה ותהייה. היחכן שיש באמנות בכלל, ובי ספרות בפרט סוג כזה של יצירה שאין לו פנים ואין לו דמות, מעין "נקודים ובורדים" שהם ב-עלמא?

שירים לבין אסוף של פתגמים, שאינם פיוטיים ואינם שנונים אפילו:

אדם כי ימות בעולם — עקיפו הן מת.

ברחבי לילה סוסים ערומים ידקרו.

רמו רוכביהם על ארץ רכה.

יששים אשר רוכצים על פתחי מקדשים — אבריהם כבר ישלחו לקבורה.

מראות אלה, או פתגמים אלה שאין בהם, לפי הבנתנו, לא שני גות ולא שירה, הם רבים לאיך טוף בשירי דוד פוגל, ברוב הר מקרים אין קשר בין שורה לשירי רה, ואין טעם ואין הסבר למראה או לפתגם; ועוד פחית מזה, אם מצרפים אליהם את כל הבתים הקודמים לאלה או באים אחריהם, שום שיר אינו מיוסד על נושא מיוחד וקבוע, שעליו סובבים כמו על ציר כל הדברים שבשיר, דוד פוגל לא רצה בכך; הוא התנגד לכך, כנראה ורצה ליצור יציר חדש — שירה פראגמנטארית, שירי רה שכל שורה בה עצמאית ואינה זקוקה, כביכול, לסמוכין משורה קודמת או משורה שאחריה. אנו קוראים ותמיהים על הברי קורת, שרובה ככולה קבעה, כי

הנעל, ומה השיבות לעובדה שהיא הפוכה? ומה זאת נעל הפוכה — האב על צידה, או כשסוליתה לא מעלה? ולמה היא, הפוכה אל ה-עמים? האם לעתה בעבר או לעתה ההווה, ואולי לעתה העי תיד? כן אינו מבין איך אפשר ישמחים יאמרו, מתנו כולנו; או שמא מדבר המשורר החי בשם המתים? ומתי ההמנה המפלצי תית אבל גם גרוטסקיות, שרגל כרוחה מטיילת לבדו דווקא במקום שיש נעל הפוכה ודווקא במקום שהיתה עיר לפני ריבוא עגה? האם רגל שנכרחה לפני ריבוא שנה, ואם כן איך היא מלבינה עדיין, למלאו כל התכל? ואם היא רגל כרוחה של משהו בר הווה, מה היא עושה דווקא במקום הזה?

דוד פוגל

אין כל רמז וכל רמז דרמו של המשורר על תוכנו של השיר ומה הסמל שהוא מבקש להביא לפנינו ואיך מתקשרת תמונה אפוקליפטית זו עם הלילה, שבי "בורחת עגלה ריקה במורד החו" ודווקא "מ" קרב ילדותנו"? ברור כשמש: הי תוכן אינו תוכן, אלא מין תווד בלחות בלתי מוסבר ובלתי הגר יוני; וגם השיר עצמו — דל בלשונו, לא מתנגן, ומרוסק איב-רים.

אין יחכן, שאת השיר הזה כמובן אותו משורר עצמו שכתב את הי שיר הקודם?

כוננו של דוד פוגל היתה, כי נראה, לא מקורית, אבל גדולה במהותה: לפשוט מן השורה אח כל קישוטיה החיצוניים, כביכול, כגון חרוז מלים מיוחדות, פיוט יות כשלעצמך, בית בנוי שורות שוות-קצב ושמה גם שוות-אותיות, ולהשאיר רק את השירה עצמה, ללא כל קישוטים, כלומר — שירה עירומה, חכונה, כאמור, כוונה גדולה היא, ולא מעטים ניסו כוחם בזה, מהם שהצלחו ומהם שנכשלו, דוד פוגל הצליח בחלקו ונכשל בחלקו, לפי דעתנו ולפי הרגשתנו רב חלק הכשלון מחלק הצלחה. ברוב המקרים דומים הי

פיוטי, (בכוונה משתמש אני בכוונה הגרמני, ולא במונה הי עברי, "מצבירות" שהוא דל יחרי), משהו מהלך בין השורות — אינו המיה נוגה ומפויפרה, אני גם יודע להתפעל מן התמינה המקור רית: כי אחרי הגשם — "רפתי ת מהון ב היר על השדות הי חרדי", לא מפריע כאן גם הי "בער" בין בית לבית, כלומר, הרי סר הקשר האורגני; אני עצמי נוונה גשר בין תמונה בבית ראי שון לבין תמונה בבית שני ובין השני לשלישי, ואפילו מקים גשר כללי על פני כל הבתים ומותר לראות בשיר זה שיר אחד ושלב הבנוי מערכות-מערכות או תמונות-תמונות — אם כי יש פירכה קטנה: איך אפשר לקשר את הי דגל החיזור" עם "השדות החררי דים"; כי מה לו לדגל דווקא בי שדה? וכן מתמשכת פירכה זו אל זכות האחרון, שבו, רעפי גג שהקו אדומים תוד דמעות", ברור שרעפי גג הם שוב במקום ישוב, ולא בשדה, אלא שאנו מתרצים ליי עצמנו, כי המשורר מתאר בית אחרון במקום ישוב שמאחריו מת חילים השדות — אם כי לדעתי הייב השיר להבליט עובדה זו, ולא להשאיר מקום לגיחושים ולפירושי שים שרירותיים.

כלומר: אני רואה שיר זה ראוי לתואר שירה, רואה בו מקוריות של תיאור הלך-נפש, רואה אני לפני מראה נוף ותופעת טבע, כלומר, תמונה נאה ובעלת ערך, אין לי ספק שהתמונה הסרה מס גרת והיא נולדה על הקיר וכאילו מוסקרת ומורצת לצדדים; היא הסרה אנו כוח הריכוז והגיבוש שהמסגרת מוסיפה לתמונה.

אילו היו כל השירים של דוד פוגל, או אפילו רובם כשיר הזון — היתה נמנעת מאתנו המבוכה, אך הנה שיר נוסף משלנו, ואף אותו אני נותן בשלמותו:

אך: הנה לילה — מלבדו אין איש.

אייבזה בורחת עגלה ריקה במורד הקר מקרב ילדותנו.

לפני רבוא שנה היתה פה עיר — עתה בולטת נעל הפוכה אל העתים.

מתנו פלנו ורגל כרוחה וטייל לבדו ותלבין למלא כל התכל.

אך באמצענו את דמיונו ואת כוח הניחוש שלנו — אינו יכולים להשיג בשום פנים: היכן המקום שבו היתה עיר, לפני ריבוא שנים, ועכשיו בולטת שם, נעל הפוכה אל העתים? מאין באה

אם הפענו רחשי היסוס ומבוך וכה על מבקר — לא ייחשבו גם הם כדברי ביקורת? כתוב טורים אלה כותב דברי ביקורת של ספרות קרוב לארבעים שנה, מן הדין ומן ההגיון הוא, כי הוזהרות מהיבית ידיעה ברור רה והכרה מלאה — מה נראה בעיניו ומה אינו נראה; אעפ"י כן, אין רצוני להסתיר את מבוך כתי כלומה: במקרה הבא אינו רוצה להכריע את הכף, לא לכאן ולא לכאן.

אני יודע, כמובן, כי שירתו של דוד פוגל אינה צריכה עוד אישור, שור שירה שכן אני יודע, כי את שירי של פוגל שיבחו סומרים שונים, כגון אשר ברש, י. ה. ברנר, בזמנם וזומנו, וכן מבקרים חשיטת בני יורנו, אם שהם רק מבקרים או שהם גם משוררים, כן ברור לי כי שלילחה של שירה זו לא תגרע עוד מן המוסכם ומן המקובל בנוגע אליה. וראי שיועד אני שאפשר למישהו להתעלם משירה זו — כתי שתתי עלמתי ממנה עד היום — ולא לדון בה; וגם דבר זה לא ירע ולא יסיף, ואולם, — לי הזמני נדמה, כי חובה על מבקר לגלות גם את מבוכתה, כשם שהוא כוללה את מבוכתו ואת שיפוטו המוחלט בנושא מן הנושאים הספרותיים, ומבוכתו אומרת: אינו יודע בבירור אם זו שירה הראויה לשמה, ואפילו אני מוצא בין שירי, שי נתפרסמו עכשיו במלואם, שירים שלמים או שירים אשר רק בחלקם מעניינים הם ויפים, אם בשל הי תוכן ואם בשל הצורה, או בזכות שני הדברים גם יחד, כן אינו יודע בבירור אם זו שירה שאינה ראויה לשמה, לפרסום ולהקנייה לזולה, ואפילו אני מוצא שירים רבים בתוך הספר שאין בהם לא נושא, לא תוכן, ולא צורה, לא בשלמותם ולא בחלקם בקיצור — מבוכה גמורה; ודווקא את המבוך מה הזאת אני רוצה לפרסם בי רבים, ולהזק אותה בתבואה ובי דיון מפורט ככל האפשר.

אביא בזה שיר אחד בשלמותו: אחר הגשם דמתי ממחון בהיר על השדות החרונים.

ח חתר פה בון קפלי דגל חור ויין אשגלות נצה סגלה.

עונים נוסעים נסכו קרעי לובן אל הפרקה הנכאה.

ורעפי נג שחקו אדמים תוף דמעות.

לאחר שקראתי את השיר היתה בי הרגשה שיש כאן משום "שטי"